

Г.А. Жакпарова ¹

¹Государственный университет им.Шакарима
г.Семей, Казахстан

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация

Познавательный интерес положительно влияет не только на процесс и результат деятельности, но и на протекание психических процессов - мышления, воображения, памяти, внимания, которые под влиянием познавательного интереса приобретают особую активность и направленность. Познавательный интерес направлен не только на процесс познания, но и на результат его, а это всегда связано со стремлением к цели, с реализацией ее, преодолением трудностей, с волевым напряжением и усилием. Познавательный интерес – не враг волевого усилия, а верный его союзник.

Ключевые слова: Познавательной деятельности, реализация, активизация, сравнение, наблюдени

Г.А. Жакпарова ¹

¹Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университеті,
Қазақстан, Семей қ.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

Андатпа

Танымдық қызығушылық тек іс-әрекет процесі мен нәтижесіне ғана емес, сонымен бірге психикалық процестердің жүруіне - ойлау, қиял, есте сақтау, назар аударарды, олар танымдық қызығушылықтың әсерінен ерекше белсенділік пен бағдар алады. Танымдық қызығушылық таным процесіне ғана емес, сонымен бірге оның нәтижесіне де бағытталған және бұл әрқашан мақсатқа жету, оны жүзеге асыру, қиындықтарды берілмеу, ерікті стресс пен күш-жігермен байланысты. Танымдық қызығушылық ерікті күш-жігердің жауы емес, оның сенімді одақтасы.

Түйінді сөздер: Таным белсенділігі, жүзеге асыру, жандандыру, салыстыру, байқау.

G.A. Zhakparova ¹

¹Semipalatinsk State University named after Shakarim,
Kazakhstan, Semey

IMPROVEMENT OF STUDENT'S KNOWLEDGE ACTIVITY

Abstract

Cognitive interest draws attention not only to the process and outcome of the action itself, but also to the processes of the mental process - thinking, imagination, memory, and attention, which acquire special activity and focus under the influence of cognitive interest. Cognitive interest is focused not only on the process of cognition but also on the outcome of it, and it is always about pursuing a goal, realizing it, overcoming difficulties, and volunteering stress and effort. Cognitive interest is not an enemy of free will, but a reliable ally.

Keywords: Cognitive activity, realization, activation, comparison, observation.

Танымдық қызығушылық студенттерге сабақ берудің маңызды себептерінің бірі болып табылады. Оның әрекеті өте күшті дамыған. Танымдық қызығушылықтың әсерінен, білімі төмен студенттер үшін де тәрбие жұмысы нәтижелі жүреді. Оқушының іс-әрекетін дұрыс

ұйымдастырушылық және жүйелі және бағытталған оқу іс-әрекетімен танымдық қызығушылық оқушының тұрақты тұлғалық қасиетіне айналуы мүмкін және болуы керек және оның дамуына қатты әсер етеді. Танымдық қызығушылықты жүйелі түрде нығайту және дамыту оқуға деген оң көзқарастың негізіне айналады [1].

Танымдық қызығушылық - бұл іздену сипаты. Оның әсерінен адамның үнемі сұрақтары болады, оған өзі үнемі және белсенді түрде жауап береді. Сонымен бірге оқушының ізденіс әрекеті ынта-жігермен жүзеге асырылады, ол эмоционалды өрлеу, сәттілік қуанышын сезінеді. Танымдық қызығушылық тек іс-әрекет процесі мен нәтижесіне ғана емес, сонымен бірге психикалық процестердің барысына - ойлау, қиял, есте сақтау, назар аударады, олар танымдық қызығушылықтың әсерінен ерекше белсенділік пен бағдар алады. Танымдық қызығушылық оқytудың қуатты құралы ретінде пайда болады. Бұрынғы классикалық педагогика мәлімдегендей: «Мұғалімнің өлімі - бұл скучно». Бала таяқ астынан айналысқан кезде, ол мұғалімге көп қайғы мен қайғы әкеледі, балалар аң аулау кезінде жағдай мүлдем басқа. Оқушының танымдық қызығушылығын дамытпай танымдық іс-әрекетін жандандыру қиын емес, бірақ іс жүзінде мүмкін емес. Міне, сондықтан оқыту процесінде оқушылардың танымдық қызығушылығын жүйелі түрде қоздыру, дамыту және нығайту, оқу-жаттығудың маңызды себебі ретінде, тұлғаның тұрақты белгісі ретінде және тәрбиелеуші оқытудың қуатты құралы ретінде, оның сапасын арттыру қажет. Танымдық қызығушылық таным процесіне ғана емес, оның нәтижесіне де бағытталған, бұл әрқашан мақсатқа ұмтылумен, оны жүзеге асырумен, қиындықтарды жеңумен, ерік-жігермен және күш-жігермен байланысты. Танымдық қызығушылық – ерік-жігердің жауы емес, оның адал одақтасы. Қызығушылыққа, демек, ұйымдарға, ағуға және Қызметті аяқтауға ықпал ететін ерік процестері енгізілген [2]. Осылайша, танымдық қызығушылықта тұлғаның барлық маңызды көріністері өзара әрекеттеседі. Ойын-сауық ойындары эмоциялылығымен ерекшеленеді, оқушылардың математика сабақтарына оң көзқарасын тудырады; оқу іс-әрекетін белсендіреді; интеллектуалды үрдістерді шиеленістіреді және ең бастысы пәнге танымдық қызығушылықты қалыптастыруға ықпал етеді. Кіші мектеп оқушылары маңызды математикалық ұғымдардың жүйесін меңгереді, есеп, жазу, сөйлеу саласында іскерліктер мен дағдыларды меңгереді, онсыз мектепте табысты оқыту мүмкін емес. Математиканың тәрбиелік мәні: ол кіші оқушыларға қызықты сипаттағы дидактикалық ойындар ашады. Белгілі болғандай, қызығушылықсыз алған білім пайдалы болмайды. Сондықтан дидактиканың ең қиын және маңызды міндеттерінің бірі-оқуға деген қызығушылықты тәрбиелеу мәселесі болып қала береді [5]. Психологтар мен педагогтардың еңбектерінде танымдық қызығушылық өте мұқият зерттелген. Бірақ кейбір мәселелер шешілмеген. Олардың ең бастысы-тұрақты танымдық қызығушылық тудыруы. Жыл сайын балалар оқуға немқұрайлы қарайды. Бастауыш сынып оқушыларының математика пәніне танымдық қызығушылығы төмендеуде. Бұл пәнді оқушылар қызықсыз және қызықты емес деп қабылдайды. Осыған байланысты мұғалімдер оқу іс-әрекетін белсендіруге, танымдық қызығушылықты қалыптастыруға ықпал ететін математиканы оқытудың тиімді түрлері мен әдістерін іздестіруде. Оқушылардың математикаға деген танымдық қызығушылығын дамыту мүмкіндіктерінің бірі математикадан сыныптан тыс жұмысты кеңінен қолдану болып табылады[2]. Математика пәні өте ауыр, бұл жағдайды елемей, оны аздап қызықты ету пайдалы, - деді Б. Паскаль. Танымдық қызығушылық – жеке тұлғаның айналадағы шындыққа және құбылыстарға сайлау бағыты[2]. Бұл бағыт танымға, жаңа, толық және терең білімге деген тұрақты ұмтылыспен сипатталады. Оқушылардың көпшілігінде күрделі материалды оқу барысында танымдық белсенділік әлсіз, сабақта және сабақтан тыс уақытта оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру мәселесі адамгершілік мінез-құлықтың үлгісімен ерекше мән береді, мұғалім көптеген тәрбиелік міндеттерді шешеді, оқушы тұлғасының қалыптасуына әсер етеді: адамгершілік, қызметтің оң мотивтері, оқуға тұрақты қызығушылық. Адамгершілік мінез-құлықтың үлгісі бола отырып, мұғалім көптеген тәрбиелік міндеттерді шешеді, оқушы тұлғасын қалыптастыруға әсер етеді: адамгершілік, қызметтің оң себептері, оқуға тұрақты қызығушылық. Мұғалім әр баланың жеке басын көріп, қажет болған жағдайда көмекке келуге, мейірімді сөзбен қолдауға тиіс[1]. Сондықтан танымдық қызығушылықты дамыту үшін келесі аспектілерге ерекше назар аудару қажет:

- оқыту құралы ретінде танымдық қызығушылық;
- оқу іс-әрекетінің мотиві ретінде танымдық қызығушылық;
- тұлғаның тұрақты ерекшелігі ретінде танымдық қызығушылық.

Бұл қасиеттерді қалыптастыру Бастауыш мектепте басталады және оқытудың барлық деңгейлерінде білім беру мазмұнын табысты меңгеру үшін базалық болып табылады. Бастауыш

сынып оқушыларының өз бетінше, мұғалімсіз білім алу ниеті мен қабілетін қалыптастыру-мектепте оқу үдерісін ұйымдастырушылардың басым міндеті. Білім алу ниеті білім сапасын арттырудың маңызды факторы бола отырып, оқушылардың қызмет стилін өзгертетін танымға деген қызығушылықтың жоғары деңгейін көрсетеді[5]. Оқушылардың танымдық қызығушылығын іске асыру белсенділігінде, дербестігінде, тапсырмаларды орындауға шығармашылық тұрғыдан және қызметке үнемі ұмтылуында көрінеді. Оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыру-педагогикалық теория мен практиканы дамытудың қазіргі заманғы деңгейіндегі өзекті мәселелердің бірі [3]. Педагогикалық ғылым және мектеп тәжірибесі оқушылардың танымдық күшін ынталандыратын әдістер мен ұйымдастырушылық формаларды қолдану тәжірибесін жинақтады. Оқытудың осы жағына деген қызығушылық соңғы жылдары күшейе түсті. Оқыту процесін жандандыруда қоғамның бастауыш білім беру талаптары мен оқытудың жаппай тәжірибесі арасындағы, педагогикалық теория мен мектеп тәжірибесі арасындағы шиеленіскен қайшылықтарды еңсеру мүмкіндіктері туындайды[5]. Сондықтан кіші оқушының танымдық қызығушылығын, белсенділігін оның қызметінің түрлі түрлерінде дамыту қажет, өйткені бастауыш сынып оқушыларының таным процесі әрқашан мақсатты емес, негізінен айыпсыз, эпизодтық. Танымдық іс-әрекетті жандандыру мәселесі әрдайым педагогтар алдында тұрды. Сократ өз тыңдаушыларын логикалық ойлау, шындықты іздеу, ойлай білуге үйретті. Ж.-Ж. Руссо, оқушы жаңа білім тауып, білгісі келсе, ол үшін танымдық іздеуге мәжбүр ететін арнайы жағдайлар туғызу үшін. Песталоцци және басқа да педагогтар оқушы тек қана білім алып қана қоймай, өз бетінше білім алуын үйретеді. Алайда, бұл мәселе ХХ ғасырдың педагогикасында толық көлемде дамыды. Оқушылардың танымдық қызығушылығын тудыруға негізделген білім беру мен тәрбиелеудің біртұтас жүйесін педагогпен бірлесе жұмыс істеуді ұйымдастыруға Ш.А. Амонашвили әзірледі. Оқуға танымдық қызығушылықты қалыптастыру – оқыту сапасын арттырудың маңызды құралы екенін атап өту қажет [2]. Бұл әсіресе бастауыш мектепте қандай да бір пәнге тұрақты қызығушылықтар қалыптасқанда және анықталғанда өте маңызды. Оқушылардың өз білімдерін өз бетімен толықтыра білуін қалыптастыру үшін олардың оқуға деген қызығушылығын, білімге деген қажеттілігін тәрбиелеу қажет. Оқуға деген қызығушылықты дамытудың маңызды факторларының бірі балалардың қандай да бір зерттелетін материалдың қажеттілігін түсінуі болып табылады. Оқылатын материалға танымдық қызығушылықты дамыту үшін осы пәнді оқыту әдістемесі үлкен маңызға ие[4]. Сондықтан қандай да бір тақырыпты оқуға кірісер алдында мұғалім оқытудың белсенді түрлері мен әдістерін іздестіруге көп уақыт бөлуі тиіс. Оқуға мәжбүрлеуге болмайды. Мұғалім мен оқушының нақты ынтымақтастығы оқушы мұғалім қалайтын нәрсені істегісі келген жағдайда ғана мүмкін болады. Балалардың танымдық қызметін жандандыру үшін, жұмыс мазмұнына да, формасына да қызықты элементті енгізу қажет. Танымдық іс-әрекет логикалық ойлауды, зейінді, есте сақтауды, сөйлеуді, қиялды дамытады, оқуға деген қызығушылықты қолдайды[4]. Бұл үдерістердің барлығы өзара байланысты. Көптеген педагогтар оқу үдерісінде түрлі әдістемелік тәсілдерді қолданады: дидактикалық ойындар, сөздіктер мен схемалармен жұмыс істеу, интеграцияны енгізу және т. б. Ойын-бұл "еңбек атасы". Бала ересектердің қызметін бақылай отырып, оны ойынға ауыстырады. Бастауыш сынып оқушыларына арналған ойын-сүйікті іс-әрекет түрі[2]. Ойын рөлдерін игере отырып, балалар өздерінің әлеуметтік тәжірибесін байытады, бейтаныс жағдайларда бейімделуге үйренеді. Балалардың дидактикалық ойынға деген қызығушылығы ойын әрекеттерінен ақыл-ой міндетіне ауысады. Дидактикалық ойын балалардың ақыл-ой белсенділігін тәрбиелеудің құнды құралы болып табылады, ол психикалық үрдістерді белсендіреді, оқушылардың таным үдерісіне деген қызығушылығын тудырады [5]. Онда балалар елеулі қиындықтарды жеңіп, өз күштерін жаттықтырады, қабілеттері мен іскерліктерін дамытады. Ол кез-келген оқу материалын қызықты етуге көмектеседі, оқушылардың көңіл-күйін көтереді, білімді меңгеру процесін жеңілдетеді. Ойынның мәнін жоғары бағалай отырып, В. А. Сухомлинский былай деп жазды: "ойынсыз жоқ және толыққанды ақыл-ой дамуы мүмкін емес. Ойын-бұл үлкен жарқын терезе, ол арқылы баланың рухани әлеміне қоршаған әлем туралы түсініктердің, түсініктердің жанды ағыны құйылады [3]. Ойын-бұл құмарлық пен білім алушылықтың шырқын тұтатын ұшқын". Дидактикалық ойындарда бала заттарды салыстырады, бақылайды, салыстырады, сол немесе басқа белгілер бойынша жіктейді, оған қол жетімді талдау мен синтездеу жүргізеді, жалпылама жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Демченкова Н., Моисеева Е. Оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру.- М.: Білім, 2009
2. Пономарева С. Ф. Математикаға танымдық қызығушылықты қалыптастыру.Қазіргі мектепте Пәнаралық байланыс. – М.: Педагогика, 1981 – 160с.
3. Бахарева Л. Н. Өлкетану негізінде бастауыш мектепте оқу сабақтарын біріктіру/ / бастауыш мектеп. – 1991 - №8-Б. 48-52.
4. Демченкова Н., Моисеева Е. Оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру.- М.: Білім, 2009
5. Пономарева С.Ф. Бастауыш мектепте математикаға танымдық қызығушылықты қалыптастыру.- М.: Нова, 2010